

Boris Vezjak

Resetirati ali formatirati?

Pred tedni je bivši minister za gospodarstvo Matej Lahovnik kar preko video konference iz daljnega Glasgowa pojasnil, kaj je narobe v državi. Na daljavo se je udeležil okrogle mize pod naslovom »Resetirati Slovenijo?« v organizaciji desnih razumnikov, kjer so ob njem sodelovali dva ekonomista ter pravnik in informatik, prav tako bivša ministra. Lahovnikove sočne besede, poantirano osredotočene na situacijo v vladi, so bile: »Pilota ni za krmilom vladnega letala, saj verjetno na stranišču bruha. Stevardesa je šla, kopiloti kličejo boga na pomoč, drugi iščejo padala, pa vidijo, da jih ni, tretji čakajo, da vožnja mine do konca še ti dve leti, kolikor bo trajalo.«

Duhovita primera še včerajšnjega sodelavca premierja (slednjega je v istem nastopu imenoval še »generala brez vojske«) se lahko pohvali z izjemno odmevnostjo. Dolgo je plenila pozornost političnih komentatorjev in navadnih ljudi. Zabavni zven jo je naredil za pravo uspešnico, zabeljen kompleksen opis situacije, neodločnosti prvoodgovornega in npr. odstopa šefice njegovega kabineta, je ubil več muh na en mah. Nobenega dvoma ni, da je bila metafora strogo premišljena in načrtovana. Zakaj jo želim izpostaviti? Ker je videti kot simptomalna konkretizacija nekega novega stila žargona; zgodba o bruhajočem pilotu učinkuje kot odlična metoda oblikovanja prepričanj državljanov v javnem diskurzu. Nič novega, če ne bi slog postajal vedno bolj drastično in radikalno takšen, zaradi česar je vreden premislitve. Ko namreč pogledamo poglobljeno, se inovativni novorek, ki smo mu priča, odvija po predvidljivih tirnicah, postaja žmohten, kratek, humoren, velikokrat surovo žaljiv ali ciničen. Ker smo sredi hude gospodarske krize in še bolj krize vladanja, ljudstvu šaljive zgodbe o paniki na letalu karseda ustrezajo. Po načelu, ki bi se lahko glasil, da jim je treba dati »kruha in humorja«. Včasih se, ker so obrambni mehanizmi vpricho uspešne šale vedno nemočni, izumlja njim nasprotne in s tem priznava avtonomijo prvih. Naj navedem le nedavni dovtip, kakršnega bi smeli pričakovati. Izrekel ga je minister za šolstvo, sicer bližnji sodelavec premierja in njegov strankarski kolega, celo o isti osebi ob približno enakem času: »Chuck Norris se je odločil, da ne bo več nastopal v javnosti, ko je izvedel za sposobnosti Boruta Pahorja.«

Pa ga končno imamo, dvoboj dovtipov! Karakterizacija slovenskega Chucka Norrisa in njegovega karikiranega nasprotja na stranišču letala se kot nov moment v javnem diskurzu gotovo vzpostavlja iz določene potrebe. Kaj se je torej zgodilo, da se politiki in intelektualci nenadoma zatekajo v takšno že skoraj nasilno smešno govorico? V žargon, ki obenem riše

dve lici iste osebe – po prvem je naš premier neverjetna zguba, po drugem superjunak? Premalo je reči, da sta obe pač ambiciozni pitoreskni domisljici, zabavljaško ponujeni državljanom v slastno obiranje. Vprašanje je, zakaj sta taki, zakaj sta taki vedno bolj in kakšno vsebinsko vrednost sploh imata? Odgovor na prvo žogo je enostaven: v času, ko se politiki otepajo slabega imidža, ko so jih državljanji že siti in ko ne vidijo izhoda iz zdaj še reformne krize, jim je treba nekako pihati na dušo. Da bi sploh ujeli minimalno pozornost, se zatekajo v svet robotih prisposodob, duhovičenja in šal, ki iz mediokritet ustvarjajo bodisi spake bodisi heroje. Privzemimo, da so omenjena duhovičenja zgolj plehek prijem in da je to, kar se nam dogaja, le razvita stopnja populizma, s katerim želimo ugajati in zbujati simpatije ali nesimpatije do koga drugega. Če pristanemo na to tezo o zabavljaški ambiciji, smo verjetno naredili korak premalo, bolj kompleksna razlaga bi nam morala pojasniti več. Kajti zgodba o pilotu, ki ga ni v kabini, nima le funkcije smešenja. Njena motivacija je, da nam plastično ponazori situacijo, v kateri smo se znašli – ima tako rekoč pedagoško in vzgojno vrednost. Je način, na katerega se educira državljanje v težavnih ekonomskih vprašanjih, če lahko tudi sam pretiram. In ker je tak cilj tako rekoč nemogoče doseči s pomočjo manire, v katero se je zatekel Lahovnik, so učinki »humorizacije« politike zelo dvorezni. Po eni strani namreč ta sledi logiki uspešnosti komike in kriterijem atraktivnosti, po drugi pa se zaradi simplifikacij in vselejšnje neprimernosti metafor dogaja banalizacija opisov. Povedano preprosteje, premiki v humorne deskripcije niso le nedolžna gesta populističnega zabavljaštva, ampak so, kolikor postajajo sistemski, pomemben vidik oblikovanja osnovnih vsebinskih prepričanj državljanov o političnih temah. Žal v smeri, ki nam ne bi smela biti všeč.

Nekaj podobnega se je zgodilo že s samim naslovom omenjene okrogle mize. Populizem se je dotaknil same forme dojemanja krizne situacije in seveda kritike opozicijskih razumnikov, ki menijo, da je Slovenija potrebna »resetiranja«. Ta računalniški izraz predpostavlja, da smo zašli v slepo ulico, kjer stvari ni mogoče več niti popravljati niti ponovno postaviti. Kot se je že nekdo izrazil, bi morali Slovenijo ne resetirati, temveč mogoče celo formatirati. In sledila je dolga debata, kot da dilema ne bi bila evidentno neproduktivna. Zakaj? Uporabljena lahkotnost opisov, ki obeta spremembo s pritiskom na tipko domače tipkovnice, je seveda le običajna domačijska govorica, preišljeno skovana iz vsakodneвне empirične izkušnje slehernega uporabnika računalnika. Takšne, ki jo ima že skoraj sleherni državljan. V sklicevanju nanjo ni nič spornega, če le »resetiranje Slovenije« ne bi bila popolna konceptualna neumnost. Saj si nihče ne more zamisliti in posledično želeti izničenja Slovenije ter vračanja na začetek, če bi to že nekako šlo. Še bolj neprimerno intenci je »ponovno nalaganje istega programa«; tega si avtorji lahko še manj želijo. A žal to, da je metafora

strogo vzeto edukativno neuspešna, nikogar ne zanima. Kaj jo torej dela popularno in uspešno pri ljudeh? Očitno ne njena funkcionalnost, marveč zgolj prazno navdušenje nad neko zanjo stoječo obljubo, ki ne ponuja rešitve. In za prazne besede je znano, da rešitev ne ponujajo, tudi če zvenijo še tako zabavno.

Bojim se, da se pri nas vzpenja populizem vseh vrst. Socialni, kakršnega zganja predsednik stranke upokojencev, ekonomski, kot ga ponujajo neoliberalni ekonomisti in tudi premier, ter retorični, kot ga ponujajo razumniki z omenjene okrogle mize. Ne preseneča, da so nam jih mediji zavzeto ponujali ne le kot intelektualne heroje, temveč nič manj kot prihodnje liderje nove stranke, ki se nam obeta. Prav zato je tudi šlo, za še eno dejanje domnevno naveličanih bivših mojstrov politike, ki želijo menda stopiti vanjo in ji pokazati novo smer. Da je v Sloveniji politična apatija na višku, sicer že dolgo vemo. Pustiti se rešiti in voditi zainteresiranim zabavljacem pa bi bil zanesljiv korak v napačno smer.

B. Vežjak